

STORTINGET

Grunnlovsforslag 27

(2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen

Dokument 12:27 (2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen om endring i § 59 (om høyere sperregrense for utjevningsmandater)

Til Stortinget

Bakgrunn

Det er et godt prinsipp at valg til Stortinget bør resultere i styringsdyktige parlamentariske flertall. Etter et valg er gjennomført, bør det være slik at en utøvende makt skal kunne utgå fra flertallet av representantene som er valgt. Uten et slikt prinsipp vil man kunne oppleve perioder uten en styringsdyktig regjering. Siden man i Norge har fire år mellom hvert stortingsvalg og ingen mulighet for å skrive ut nyvalg, vil man kunne risikere en hel fireårsperiode uten et styringsdyktig flertall, noe som vil kunne gi en stor mangel på forutsigbarhet og stabilitet i styringen av landet. Det vil både organisasjoner, næringsbedrifter og folk flest tape på.

Siden systemet med utjevningsordningen i valglovgivningen ble vedtatt innført i Grunnloven 10. mai 1988, har sperregrensen for utjevningsmandater ligget fast på fire prosent. Slik forslagsstilleren ser det, bør Stortinget vurdere å heve sperregrensen til fem prosent. Hensikten med utjevningsmandater er å øke proporsjonaliteten. Siden representantene velges fra geografiske valgdistrikter som tidligere samsvarte med fylkesstrukturen, fungerer disse som sperregrense for valglistene som får få stemmer.

I store deler av tiden siden systemet med utjevningsmandater ble innført har Norge hatt mindretallsregjeringer, og små partier har fått en langt større makt og betydning enn velgeropplutningen skulle tilsi. Små partier har altså fått en uforholdsmessig stor innflytelse på regjeringdannelse, regjeringsplattformer og ulike forlik i Stortinget.

Et konkret eksempel på stor makt til et lite parti er perioden 1985–1989, da Fremskrittspartiet med to mandater satt i en såkalt vippeposisjon. Slik forslagsstilleren – som den gang var én av de to representantene i vippeposisjon – ser det, kan det også i fremtiden bli problemer med dannelse av regjeringer og at små partier kan få for stor makt i forhold til opplutningen fra folket ved valg.

Mange kan komme til å stemme taktisk for å få et parti over sperregrensen, noe som igjen tilsier at de minste partiene får uforholdsmessig stor innflytelse, særlig hvis de avgjør regjeringsspørsmålet.

Man ser også at små partier får en form for «vetorett» i enkelte saker, selv om de bare representerer et lite mindretall av folket. Dette er med på å svekke tilliten til politikerne og det politiske systemet. En heving av sperregrensen til fem prosent vil kunne bidra til et mer stabilt og legitimt styringssystem. De store partiene vil kunne få rettmessig makt og betydning, slik deres velgeropplutning skulle tilsi.

For å sikre styringsdyktige regjeringer bør sperregrensen for utjevningsmandater heves – ikke senkes – slik det blant annet blir foreslått i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fem prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fem prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

30. september 2024

Carl I. Hagen

Referert i Stortingets møte 30. september 2024.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Masud Gharahkhani

president